

zderkne, se vé, to pa le tak stori, kteremu je bila, kakor praviš, smert namenjena.

Martin, jaz ti nikakor ne zamerim, ker vem, da si pobožen priprost kmet brez vsega uka, da si slep in v svoji slepoti tudi druge slepiš. Pa kako ti bom zameril, saj vem, da so bili in so še tudi učeni možje ravno tako slepi kakor ti in so vkljub vsi svoji učenosti ravno take burke uganjali in jih še uganjajo, kakor jih ti. In lahkoverni so jim vse naravnost verjeli, z glavami kimali in rekli: „res je, res je!“

Martin, veš kaj, bil je enkrat v daljni nemški deželi Nemeč, Mesmer mu je bilo ime; on je bil tudi nekoliko prismuknjen, kakor si ti, in je vkljub svoji učenosti take burke uganjal, kakor jih ti uganjaš; tudi jim je sam verjel, kakor ti svojim verjameš in ljudje so mu vse verjeli kakor tebi verjamejo. On je ravno tako ljudi ozdravljati učil, kakor jih ti ozdravljaš; razloček med vama je le samo ta, da on je bil učen, ti pa nisi čisto nič, in da ti pri ozdravljanji molitvice izrekuješ, on pa besed ni izrekoval, ampak le od glave do nog je bolnike z rokami gladil, enkrat ali večkrat, kakor se mu je potreba zdelo, in to je tako dolgo ponavljal, da je bolnik zdrav kot riba iz postelje skočil ali pa v večnost smuknil, kakor tebi. In rekel je, da ako ima tak zdravnik resnično dobro in terdno voljo bolnega ozdraviti, ga bo gotovo ozdravil, ga bo čisto spremenil in mu neko čudno moč dal! Kar je rekel, so mu ljudje verjeli, učeni in neučeni; nekteri mu še zdaj verjamejo, kakor tebi in burke z mesmerizmom uganjajo.

Janez! Tudi tebi ne zamerim, da ljudem suhe, terde konjske jajca daješ, akoravno mislim, da bi bile kuhane gotovo bolje! Saj vem, da je zdravnik Hahneman ljudem še dosti bolj prazne zdravila dajal, kakor jih ti, ubogi kmet, daješ, in da je on dosti praznega kvasil; pa kar je kvasil, se vé, so mu lahkoverni vse kar naravnost verjeli in mu še zdaj verjamejo. Povem ti, Janez, da ti v mnogih rečeh dosti bolj pametno govoriš, kakor medicinski „Luter Martin“, zdravnik Hahneman. On dolgo ni mogel zapopasti, zakaj ljudje merjejo in zakaj so bolezní na svetu. Grozno si je glavo belil, je duhtal in duhtal, kakor Mahomed v puščavi, mislil na vse strani, preden je temu do živega prišel, in veselo zakričal: francozi, garje, bradovice (Syphilis, Psora und Sycosis) so vzrok vseh bolezen človeštva! Vsi lahkoverni so z glavami kimali in rekli: Res je, res je, res je, taka je, prav ima!!

Pa Hahneman, zvita glava, ni bil nikakor zadovoljen, da je sovražnike človeškega rodú s svojim dobrim nosom zavohal, ampak on ga je želel tudi popolnoma zatreti, ker mislil je, ako pripravno orožje zoper garje, francoze in bradovice znajde in jih zatara, potem ljudje ne bodo nobenih bolezen imeli; zdravi bojo kot ribe, starosti se bojo sušili, mah bo po njih rastel, starosti bojo v zemljo lezli in se v prah drobili, kakor stelja na gmajni! Pripravno orožje znajti mu je bila mala skerb; kmali si zmisli in naredi cele kupe cukrastih kuglic, jim dá medicinske imena, ker pa cukr nobene moči nima, je mogel zopet vsaki kuglici po svoji lastni volji posebno skrivno moč dati, nekterim večo, drugim manjšo, kakor se mu je zdelo! on je le rekel, in kar je rekel, se je zgodilo! je bilo res! Tako je rekel, da ima cukrasta kuglica, ki se ji pravi „žveplo“ (Sulfur), tako silovito moč, da, če eno na jeziku stopiš, se bo čisto sama 30—50 dni zoper garje (ali druge bolezní, kterih so garje krive) junaško borila, in ako ona v tem času garij ne zamori, ji znaš čez 50 dni še eno kroglico na pomoč poslati! Drugim je dal moči le za nekoliko ur, zopet drugim za več tednov in mescov, nekterim pa je dal tako grozno silovito moč, da jih še dobro poduhati ne smeš — Bog obvari, da bi močno zasmerčal — skočila bi vsa grozovitost na te, kakor mačka na miš — in gorjé tebi! Vsem kuglicam je pa dal zopet po svoji lastni volji neizrečene slabosti; vsaka reč jim vzame vso njih silovitost:

naj jih kaka sapica prehladi, solnce obsije, vinski ali kak drug duh omami, preč je vsa njih moč, in postanejo, kar so bile: mlečni cukr! Take reči si je Hahneman sam zmisli, drugim na serce govoril, in vse so mu verjeli. Odsihmal so bile posebno garje v grozno hudi stiski; groznega hudodelstva so bile tožene, ravno tako tudi francozi in bradovice, in norčavi po celem svetu so z Hahnemanom potegnili, serčno za orožje (kuglice) prijeli, davorije peli, hura kričali in kuglice so strašno na vse strani švigale! zakaj sovražnika (bradovice, francoze ali pa garje) so za vsacim germičkom vohali in junaško va-nj pokali, in grozno dosti bi bilo mertvih na bojišču obležalo; pa k veliki sreči so cukraste kuglice le veliko slabost in dosti manjšo moč, kakor suhe konjske jajca ali mertvaške kosti imele! Imele so enako moč, kakor kraljeva kletvica ali Mesmerjevi burki! Spervega je bil Hahneman samovladar te vojske; ponižno ga je vse poslušalo in zvesto mu pokorno bilo; kar je on rekel, je vse vpilo: da, da, da!! Pozneje ga popustijo eden za drugim in zapoveduje vsak po svoje: bodi možki ali ženska, kmet ali gospod, učen norec ali priprost bedak, star ali mlad, kupi knjižico, dela „Operations- in Feldzugsplan“ po nji, slepi sebe in druge, dela kuglice, jim daje zopet po svoji lastni volji večjo ali slabšo moč, kakor se mu zdi; kar reče, res je! in verjame sam in drugi mu verjamejo! In brez vsega vzroka so jim nekdanjo silovito moč skoraj čisto odvzeli; ena sama kuglica zdaj nič ne opravi zoper sovražnika, kakor nekdanj, morajo dve, tri, štiri ali jih pa še več biti in v kakih dveh urah jim morajo že druge na pomoč priti. Tudi se zdaj brez nevarnosti dobro povohati smejo. So pa vendar še zmirom tako junaške, da se brez skerbí z vsako boleznijo sprimejo, jo gotovo odpodijo ali pa pomendrajajo; zakaj poznam dosti gospodov, ki skoraj čudeže nad bolniki delajo, poznam častitega gospoda, imenitnega zdravnika, ki pravi, da je že mnogo bolezen vsake baže ozdravil, tudi kakor mi je sam pravil, že mnogo slepih, ki so imeli cink na očesu (grauer Staar), in kuglice so skoraj vselej oko ozdravile, da je bilo čisto kakor ribje! Persnega in druge rake in hude rane so kuglice ravno tako gotovo že večkrat ozdravile. No, to so pač čudeži!! Vem, bote rekli prijatli cukra: Pa so homeopatične kuglice vendar le že dosti ljudi ozdravile! Tega ne tajim, vem da so jih. Saj so jih mertvaške kosti, suhe konjske jajca, kraljeva kletvica, cigansko mendranje, Mesmerjevi burki tudi neizrečeno dosti! Al kdor misli, da koga take bedarije ozdravijo, ima sicer dobro vero, pa malo uma in pameti. Vem pa tudi, da se vsaka učenost ložej iz bukev nauči, al zdravništvo nikdar ne; zakaj bolezní se ne dajo nikakor več vohati, kakor so Hahneman in njegovi sočasniki garje skoraj pri vsakem bolniku vohali, vidili jih pa nikdar nikjer niso! Oni so imeli sicer res dober nos, pa slabe oči in zamašene ali kosmate ušesa; zdaj je vse drugač; zdaj imamo slab nos, mu prav malo zaupamo; imamo pa bistre oči in čiste ušesa, in skušamo vsako bolezen viditi in slišati, preden jo ozdravljati začnemo. Drugokrat kaj družega. Vsakemu svoje! je geslo moje. Pa brez zamere!

V Komendi.

Dr. Janez Podliščekov.

Sila kola lomi.

„Novice“ so nam že razlagale, kako nevarno da je, se z zakotnimi pisarji pečati, pa tudi v nemških časnikih se večkrat take pritožbe berejo.

Al če se ta reč na vse strani preudari, vendar brez zakotnih pisarjev ne bomo, dokler bo dohtarjev ali advokatov malo. Eni so si že dosti nabrali, zato se s kako majhno rečjo pečati nočejo; drugim se delo merzi, sicer vsako delo radi prevzamejo, pa ga pusté, da ga rija gloda. Tožnik hodi prosit in javkat, kdaj bo že njegova reč na versto prišla, pa kaj dobi za tolažbo? Gospod dohtar mu

dopoveduje, da ima preveč dela, da ne more vsega tako naglo opraviti, kakor si sam želi.

Gotova potreba je več pravoznanskih dohtarjev, če hočemo, da bodo pravde od rok šle, in tožniki ne bodo škode terpeli. V taki zadregi je res skor bolje, da toženec k zakotnemu pisarju gré, da mu za kako majhno reč tožbo naredi in mu manj plača kakor dohtarju, in on jo sam gosposki oddá, in na tožni dan se tudi sam zagovarja, kakor da leta in leta čaka, da mu jo dohtar doverši. Saj smo tudi prepričani, da sodniki poštemu tožniku radi pomagajo, če se spodobno obnaša.

Poznamo poštemega moža, ki je neko tožbo dohtarju izročil in ga prosil, naj mu to reč berž ko je moč v red spravi, ako previdi, da pravico dobiti zamore. Gospod je rekel, na vsako vižo imate pravico to terjati, in se vam tudi spolniti mora; toda jez moram komisijo terjati in zastopni možje morajo presoditi, ali je kupljena reč za to rabo, za kar ste jo vi kupili ali ne. Zastopni možje so pismeno spoznali, da blago za nobeno rabo ni, tožnik je mogel zastopne možé plačati, dohtar je pa dotične liste seboj vzel. V pol leta tožnik dohtarja praša, kako deleč je že z njegovo pravdo? Dohtar mu odgovori: Prijatelj! ta reč je težavna; za tistega gospoda, ki ga vi tožiti hočete, tudi jez delam (kakor da bi tega pred vedil ne bil), pa bom že naredil; bom pa drugemu dohtarju podpisati dal. Ali je to prav, namestovati dve strani — naj sodi vsak sam. Ko je poltretje leto preteklo, je imel tožnik priložnost z gospodom govoriti, ki je v pravih izveden; vso prigodbo mu je natanko dopovedal; gospod mu reče: Vi pri teh okolišinah pravde zgubiti ne morete, toda če se ne bote podvivali, v pol leta je pravda zastarana in pravica za tožbo zgubljena. Mož gré berž k dohtarju, in mu to, kar je zvedil, pové, dohtar mu pa serdito pravi: „kaj bo zgubljeno, sej imamo pisma v rokah, ki nam pravico pričajo“. Res! pisma so bile v rokah, pa so tudi tako dolgo v rokah ostale, da je bila tožba zastarana. Ako bi bil dohtar pisma sodni gosposki pred izročil, bi bila pravica za tožbo ohranjena; ker pa tega storil ni, je bilo pravde konec. Najbolj čudno je pa še to, da je dohtar zato, ker ga je tožnik večkrat priganjat hodil, v rajtengo napisal za zamudo časa pri večkratnem posvetovanji toliko in toliko.

Po pretečenih treh letih je imel tožnik zopet priložnost z gori omenjenim gospodom govoriti; povedal mu je, da se je tista pravda res zastarala in prašal je, kaj je zdaj storiti, kdo bo škodo terpel? Gospod je rekel, dohtar je kriv, da je pravda zastarana, tedaj je dolžan, škodo povrniti, pa tudi vsak drug tako pravi. Mož prepričan, da ga je dohtar le za nos vodil, je vse svoje pisma od njega vzel, in jih drugemu dohtarju s to prošnjo podal, naj poprejšnega dohtarja za povračilo škode toži. Gospod je tožbo prevzel, pa je že čez leto in dan, al pisma še zmiraj v omari mirno počivajo, dasiravno tožnik vseskozi prosit hodi, da bi se konec storil pravdi.

Ali se je tedaj čuditi, da si kmet raji zakotnega pisarja poišče, ki svoje delo saj berž opravi, naj je že tako ali tako?

— k.

Peticija (prošnja) Slovincov

do c. kr. državnega ministra gospoda viteza Schmerlinga o zadevah šolstva, ces. uradnij in razglaševanja ces. postav in družih oklicov.

Sedaj, ko je gosp. minister sam mnogokrat imenovan in po vseh slovenskih okrajnih podpisano prošnjo v roke dobil, se spodobi še le, da jo razglasimo celemu svetu. Tako-le se glasí:

„Vaša Ekscelencija! Da ste bili na slavno mesto derž. ministra poklicani, sprejéli so to narodi cesarstva s prevelikim veseljem, in Vaše misli razglašene zastran notranje

politike so jim dale priložnost, svojo dovoljnost glasno glasno na znanje dati.

Toraj odkritoserčno in radostno spoznamo tudi mi podpisani iz vseh krajev notranje Avstrije in ilirskega primorja, kjer slovenski narod prebiva, da one Vaše besede, ktere so bile zastran ustavnega prerodenja, kteremu je cesarski diplom od 20. oktobra pr. l. porok, in posebno zastran narodnega razvitka vseh avstrijskih narodov izgovorjene, obetajo tudi Slovincem srečno prihodnost. Spoznamo sicer, da otebe iz marsikterih nadlog je pričakovati le od ustavnih naprav samih, ki se bodo skorej začele, vendar nam naše serce ne dá mirú, Vaši Ekscelenciji že zdaj razodeti najgloblje rano, za katero duševno, po tem pa tudi materialno življenje slovenskega naroda posebno boleha, — menimo namreč to, da za naš jezik v šoli in uradnijah skoraj popolnoma vediti nočejo.

Po stopnji omike ravna se vse, kar je življenju podlaga: kmetijstvo, kupčijstvo, obertnijstvo, véda. Brez omike zastajajo posamni ljudje kakor tudi celi narodi za drugimi; nasledek duševnega zastajanja pa je materialno hiranje. Celi narodi se morejo pa omikati samo s pomočjo jezika, kterega jih je mati učila. Čeravno posamne osebe višo stopnjo omike dospejo, po nji pa se poptujčijo svojemu narodu, taki posamci veliki celoti kar nič ne hasnejo. Da vse to od nas Slovincov veljá, je — bodi Bogu potoženo! — le prežalostna resnica.

Dasiravno so se v tem oziru poslednji čas v naših ljudskih šolah najhuje ovére nekoliko odpravile, razjeda ljudsko šolo vendar še ta hudi rak, da one, ne poznaje svojega pravega poklica — namreč si prizadevati, ljudstvo na narodni podlagi omikovati — kratki čas, ki jim je odmerjen, s tem tratijo, da se mladosti le tuje besede v glavo vbijajo; saj tega, da bi se mladost tujega jezika naučila, pač ne more nihče reči. Kaj neki bi rekel nemški Avstrijanec, če bi mu hotli učiti njegove otroke z italijansčino, francozčino ali kakim drugim jezikom, kterega ne razume!

Dasiravno nihče ne more oporeči, da slovenščina za uk ni prikladna, se vendar v srednijih in višijih učilnicah zoper vse pedagogične postave, še celó tudi za uk slovenskega jezika skozi in skozi ne rabi, veliko menj pa za uk kakega družega učnega predmeta. Slovenec je bil doslej res pankert v šolah svoje lastne domovine.

Svobodnost osebe in postavno varstvo življenja ter premoženja je neprodajljivo dôbro, brez kterega se redno državno življenje ne dá misliti. Oboje se opera na podlago umstvenega sodništva. Izpraševanec in izpraševavec se morata dobro razumeti; po tem razumljenji se sodi o življenji in svobodi, se sodi o premoženji in blagu. Pamet in skušnja učite, da more ena sama napak razumljena beseda koga ob te najdražje dôbra pripraviti. Na to ravno se opera čez meje Evrope razširjena šega, da sodnije postavljajo tolmače še celó za ljudi iz unanjih dežel. Ako se pa temu nasproti v slovenskih deželah vsi zapisniki kazenskih in civilnih pravi v nemškem jeziku pišejo, se ni zastonj bati, da sodnije ne morejo vselej svoji nalogi zadostiti, kakor bi hotle in imele zadostovati. Kaj bi pač nemški Avstrijanec rekel, če bi kdo zahteval, naj svoje ime podpiše v protokolu, v kterem je zapisano v kakem slovanskem narečju to, kar je on govoril!

Pravilo postavodajstva je dalje, da imajo razglašene postave za vsacega vezavno moč. Al ravno tako tirja enakopravnost, in slavna vlada je po deželnih zakonikih, ki so do leta 1859 v Avstrii izhajali, tudi spoznala, da naj se po pripravnem načinu narodom mogoče stori, s postavami se soznati. Gotovo je zoper to tirjatvo, da deželni zakoniki več ne izhajajo in da politične in druge gosposke svoje ukaze ali druge razglase natiskovati dajejo v nemških ali italijanskih listih, kterih slovensko ljudstvo ne bere, ker jih ne ume.

Zadnjič je namen vseh deželnih gosposk, da ljudstvo